

Stručni rad

Od starog k novom: Održivo učenje, ručne vještine i poduzetništvo u osnovnoj školi

Nataša Kalinić

Osnovna škola Ljudski vrt Ptuj

Sažetak

Rad obrađuje primjere suvremenih pedagoških pristupa u osnovnoj školi koji povezuju odgoj za održivi razvoj, razvoj ručnih vještina te poticanje poduzetnosti učenika. Polazište rada predstavlja problematika suvremenog potrošačkog društva, koje karakteriziraju prekomjerna potrošnja, brzo povećavanje količine otpada te postupno nestajanje tradicionalnih ručnih znanja. Cilj rada je predstaviti i stručno utemeljiti aktivnosti ReŠivaj, Kreativni animatori Ptuja te izborni predmet vezenje kao primjere dobre prakse učenja radom i iskustvenog učenja u osnovnoj školi. Ciljevi aktivnosti bili su razvoj kreativnosti, ručnih vještina, održivog načina razmišljanja, poduzetničkih kompetencija te svijesti o važnosti kulturne baštine. Aktivnosti su se temeljile na ponovnoj uporabi starog tekstila, projektnom i suradničkom učenju te povezivanju škole s lokalnom zajednicom. Utvrđeno je da takav cjelovit pristup značajno doprinosi većoj motivaciji učenika, razvoju ustrajnosti, preciznosti, samoinicijativnosti te oblikovanju odgovornog odnosa prema okolišu i radu. Osim toga, aktivnosti omogućuju sustavan razvoj transverzalnih vještina koje su ključne za život i daljnje učenje u 21. stoljeću.

Ključne riječi: osnovna škola, poduzetnost, transverzalne vještine, prošireni program, ručne vještine, tekstil

1. Uvod

Odgojno-obrazovni sustav u suvremenom društvu suočava se sa sve većim izazovima povezanim s održivim razvojem, tehnološkim napretkom i promjenama na tržištu rada. Osnovna škola pritom ima ključnu ulogu jer učenike ne priprema samo za daljnje obrazovanje, nego i za aktivan, odgovoran i kreativan život u društvu. U prvi plan dolaze kompetencije 21. stoljeća, kao što su kreativnost, poduzetnost, suradnja, kritičko mišljenje i održiva usmjerenost [3].

Poseban izazov predstavlja pitanje kako te kompetencije razvijati na način koji je učenicima smislen, iskustven i dugoročno učinkovit. Istraživanja i stručna literatura naglašavaju važnost učenja radom i iskustvenog učenja, pri čemu učenici stječu znanja kroz konkretne aktivnosti i osobno iskustvo [1]. Pritom važnu ulogu imaju kreativne i praktične aktivnosti koje omogućuju povezivanje teorijskih znanja sa svakodnevnim životom.

Cilj rada je predstaviti primjere dobre prakse koji povezuju održivo učenje, razvoj ručnih vještina i poduzetnost u osnovnoj školi. Središnji problem koji je vodio razvoju i provedbi opisanih aktivnosti bio je kako kod učenika razvijati odgovoran odnos prema okolišu i radu te istodobno poticati kreativnost i poduzetničko razmišljanje.

U radu su predstavljene aktivnosti ReŠivaj i Kreativni animatori Ptuja u okviru proširenog programa te izborni predmet vezenje, pri čemu je naglašena njihova pedagoška vrijednost i prenosivost u druge školske kontekste. Pristup je cjelovit jer, osim stručnih i praktičnih kompetencija, potiče i razvoj transverzalnih vještina, kao što su digitalna pismenost, kritičko mišljenje, suradnja, kreativnost, samostalnost, interkulturene kompetencije, poduzetnost te održiva osviještenost.

2. Teorijska polazišta

2.1 Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj

Održivi razvoj predstavlja jedno od temeljnih polazišta suvremenog obrazovanja. Odgoj za održivi razvoj uključuje oblikovanje znanja, vrijednosti i ponašanja koji pojedincu omogućuju odgovorno odlučivanje o uporabi prirodnih resursa, gospodarenju otpadom te odnosu prema okolišu i zajednici. Kurikulum za prošireni program osnovne škole iz 2023. godine naglašava da odgoj za održivi razvoj u školi mora temeljiti na aktivnom uključivanju učenika i povezivanju s realnim životnim situacijama.

Poseban izazov suvremenog društva predstavlja tekstilna industrija, koja značajno doprinosi onečišćenju okoliša. Ponovna uporaba tekstila, recikliranje i prerada postojećih materijala stoga su važne teme održivog obrazovanja koje je smisleno uključivati već u osnovnoškolski kontekst [2].

2.2 Učenje radom i iskustveno učenje

Učenje radom temelji se na pretpostavci da se znanje oblikuje kroz neposredno iskustvo, refleksiju i aktivno sudjelovanje učenika. Kolbov [1] model iskustvenog učenja naglašava kružni proces koji uključuje konkretno iskustvo, promišljanje o iskustvu, oblikovanje koncepata te njihovo ispitivanje u praksi.

Takav pristup posebno je učinkovit u razvoju ručnih vještina, radnih navika i ustrajnosti. Praktične tekstilne aktivnosti omogućuju učenicima razvoj fine motorike, preciznosti i estetskog osjećaja, a istodobno potiču kreativno izražavanje i samostalno rješavanje problema. Važan aspekt takvog učenja jest i osjećaj smisla i uporabne vrijednosti proizvoda, što pozitivno utječe na motivaciju učenika.

2.3 Poduzetnost kao ključna kompetencija

Poduzetnost se u suvremenim kurikularnim dokumentima definira kao jedna od ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. Ne odnosi se samo na osnivanje poduzeća, već obuhvaća sposobnost prepoznavanja prilika, kreativnog razmišljanja, preuzimanja inicijative i odgovornosti te suradnje s drugima [4].

Razvoj poduzetnosti u osnovnoj školi smisljeno je povezivati s projektnim radom, kreativnim aktivnostima i povezivanjem s lokalnom zajednicom. Osim toga, poduzetnost se isprepliće s drugim transverzalnim vještinama, kao što su digitalna pismenost (npr. izrada prezentacija, digitalnih proizvoda), kritičko mišljenje i rješavanje problema, suradnja, komunikacija te inovativnost u stvaranju novih proizvoda ili usluga.

3. Razvijanje transverzalnih vještina u nastavi i izbornim aktivnostima

Provedba opisanih aktivnosti omogućuje sustavan razvoj sljedećih transverzalnih vještina. U Tablici 1 sažete su ključne vještine koje razvijaju aktivnosti opisane u radu te način njihove realizacije.

Transverzalna vještina	Opis
Digitalna pismenost	Učenici izrađuju digitalne prezentacije i videosnimke svojih proizvoda te kritički koriste internet za traženje informacija i inspiracije.
Kritičko mišljenje i rješavanje problema	Nastava se temelji na projektnim zadacima u kojima učenici analiziraju, uspoređuju i predlažu rješenja.
Suradnja i komunikacija	Rad u skupinama omogućuje timsko planiranje, izražavanje mišljenja i dogovaranje o tijeku projekata.
Kreativnost i inovativnost	Učenici eksperimentiraju s materijalima i tehnikama te povezuju različita područja (npr. jezik i ručni rad) radi stvaranja inovativnih proizvoda.
Samostalnost i odgovornost	Učenici planiraju rad, vrednuju vlastite rezultate i preuzimaju odgovornost za konačni proizvod.
Interkulturalne kompetencije	Učenici istražuju i uspoređuju različite kulturne motive te razvijaju razumijevanje i poštovanje različitosti.

Transverzalna vještina	Opis
Poduzetnost i inicijativnost	Učenici predlažu ideje te razvijaju projekte i proizvode koji mogu biti uporabni ili prodajni.
Održivi razvoj i ekološka osviještenost	Učenici promišljaju o ponovnoj uporabi materijala, smanjenju otpada i održivom ponašanju.

Tablica 1: *Razvijanje različitih transverzalnih vještina kroz aktivnosti*

4. Predstavljanje primjera dobre prakse

4.1 Aktivnost ReŠivaj

Aktivnost ReŠivaj temeljila se na ponovnoj uporabi starog tekstila. U prikupljanje materijala – starih odjevnih predmeta i kućnog tekstila – uključila sam i druge učitelje te lokalnu zajednicu. Obratili smo se Gradu Ptuj, pod čijim okriljem djeluje Centar ponovne uporabe, gdje smo dobili veće količine tkanina i starog kućnog tekstila, što nam je znatno olakšalo izradu različitih uporabnih predmeta.

Uz moju pomoć učenici su planirali i izrađivali različite praktične proizvode (toaletne torbice, pernice, vrećice za kupnju, gumice za kosu, podloške za lonce), koje su na božićno-novogodišnjem sajmu, na štandu u središtu grada te na priredbi za bake i djedove nudili u zamjenu za dobrovoljne priloge. Postavili smo si cilj da do kraja školske godine tapeciramo klupe u prizemlju škole.

Dio tkanine prikladne za tapeciranje kupili smo u okviru projekta Spirit, a preostali materijal prikupili smo donacijama. Učenici su razvijali kritičko mišljenje, digitalnu pismenost i održivu osviještenost istražujući recikliranje, dokumentirajući proizvode i analizirajući primjere dobre prakse. Zajedno smo sastavili dopis općini s molbom za donaciju starog tekstila. Timski rad na izradi novih proizvoda jačao je suradnju, komunikaciju i poduzetnost.

4.2 Aktivnost Kreativni animatori Ptuj

Na radionicama su učenici izrađivali uporabne proizvode od starog tekstila. Kreativnost, inovativnost i kritičko mišljenje razvijali su se kroz planiranje, odabir materijala i šivanje konačnih proizvoda. U cilju upoznavanja i razvoja poduzetnosti sudjelovala su i dva vanjska suradnika, koji su obogatili sadržaj radionica. Proizvode nastale tijekom poslijepodnevnih druženja ponudili smo na božićnom sajmu u središtu Ptuj te prikupili dobrovoljne priloge namijenjene obogaćivanju školskog života.

Također koristimo nastale proizvode kao protokolarne darove prilikom posjeta u sklopu drugih projekata (Erasmus+, razmjene učitelja i učenika). Na slici 1 prikazani su trenuci s kreativnih radionica. Učenice u ugodnoj atmosferi planiraju, mjere, kroje, šivaju i vezu.

Slika 1: Rezultati s kreativnih radionica

4.3 Izborni predmet vezenje

U okviru vezenja učenici su upoznavali kulturnu baštinu, razvijali fine motoričke vještine, preciznost, ustrajnost i estetski osjećaj. Samostalno planiranje i izrada proizvoda poticali su samostalnost i odgovornost, dok je uključivanje članova obitelji i lokalne zajednice jačalo interkulturene kompetencije i poduzetnost. Učenici su proizvode osmišljavali s mišlju na druge, kojima su izrađene predmete mogli i darovati. Kod baka i drugih rođaka mnogi su pronašli tkaninu, igle, gumbе i konac potreban za vezenje.

Na slikama 2 i 3 prikazani su kolaži proizvoda nastalih u okviru izbornog predmeta tijekom ove školske godine. Učenici su izradili jednostavne gumice za kosu, višekratne vrećice za kupnju te pernice odnosno toaletne torbice. Svi proizvodi nastali su od odbačenog tekstilnog otpada prikupljenog putem Centra ponovne uporabe i školske akcije prikupljanja. Učenici su bili kreativni te su razmišljali i o praktičnosti proizvoda. Svi izrađeni predmeti su unikatni. Budući da je svaki učenik tijekom trajanja izbornog predmeta izradio više proizvoda, neke smo ponudili na sajmu, a neke darovali kao protokolarnе darove prilikom međusobnih posjeta škola u okviru različitih projekata.

Slika 2
Učenički radovi

Slika 3
Učenički radovi

5. Zaključak

Rad potvrđuje da je uključivanje održivo usmjerenih, kreativnih i poduzetničkih aktivnosti u osnovnoškolski prostor stručno utemeljeno i pedagoški opravdano. Predstavljene aktivnosti omogućuju cjelovit razvoj učenika, povezivanje praktičnog rada s transverzalnim vještinama te oblikovanje održive osviještenosti. Ograničenja predstavljaju vremenski i organizacijski čimbenici te dostupnost materijala, no koristi za razvoj cjelovitih kompetencija i transverzalnih vještina nadmašuju ta ograničenja. U budućnosti bi aktivnosti bilo smisleno nadograditi sustavnijom evaluacijom, uključivanjem dodatnih digitalnih tehnologija te još čvršćim povezivanjem s drugim predmetnim područjima i ciljevima održivog razvoja. Cjelovito gledano, rad pokazuje da je povezivanje održivog učenja, ručnih vještina i poduzetnosti učinkovit pedagoški pristup koji učenike priprema za aktivan, odgovoran i kreativan život u suvremenom društvu, a istodobno potiče ključne transverzalne vještine za cjeloživotno učenje i sudjelovanje u lokalnoj i globalnoj zajednici.

6. Literatura

- [1.] Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs: NJ, Prentice Hall.
- [2.] Kostanjevec, S., Erjavšek, M., Pavko Čuden, A. idr. (2020). *Krožno gospodarstvo in tekstilije: Priročnik za učitelje*. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- [3.] *Kurikulum za razširjeni program osnovne šole*. (2023). Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [4.] Mahnič, L. (ur.). (2019). *Razvijanje kompetence podjetnosti v osnovni šoli*. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [5.] *Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti*. (2023). Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.